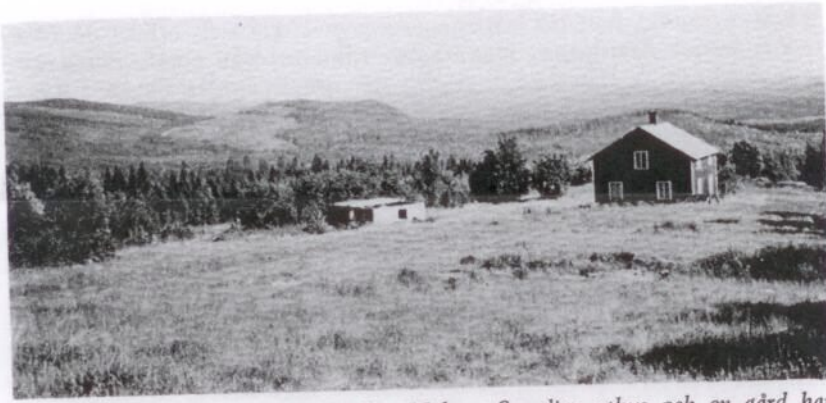

Nybyn

Byn, som ligger knappt en mil väster om kyrkbyn, är belägen mycket högt till på sydslutningen av Hemliden. Den har en vidunderligt vacker utsikt mot söder och öster med väldiga skogar i blickfånget, blänk av sjöar och blånande berg långt in i Själevads socken.

Det är väl knappt troligt, att de första nybyggarna tänkte så mycket på utsikten, när de bosatte sig här. Det måste ha varit andra orsaker. Först och främst så låg området på utmarkerna långt från björnböndernas »intresseområde», dels var det ej frostlänt här. Korn och potatis har gått bra att odla i byn, ty när nattfrosten skadade grödorna i t. ex. kyrkbyn, så bekom den ej de gulnande kornåkrarna i Nybyn. Marken är stenbunden och karg, därom vittnar alla stenrösen, som idoga odlare släpat ihop under tidernas lopp. Trots detta växte det bra på tegarna och vallarna, ty »bergsegan» gav marken tillräckligt med fukt.

Vacker utsikt från den nedlagda byn Nybyn. Samtliga uthus och en gård har hittills rivits.

Fisket var ej av större betydelse även om en del laxöring och forell – röa och stenbit – fiskades i Rötjärn, Hö- och Fisktjärnarna, Löran m. fl. småtjärnar samt i den närbelägna Lillån. Jakten gav däremot större utbyte. Under nybyggartiden sköts både björn och älg, liksom att fångstgropar användes vid jakt på dessa villebråd. Sådana gropar finns på ett flertal ställen på byaskogen. Skogsfågel och annat småvilt fångades med snaror, stockar och flakar. Nybyaskogen har f. ö. ända in i vår tid räknats ha goda jaktmarker.

Under nybyggartiden och decennier framöver kom Nybyn att ligga »centralt» till vid »Nybyggartigen», som författaren vill kalla den stig, som ledde från Gottne upp genom Björna sockens inland, och efter vilken många nybyggen togs upp. Stigar i alla väderstreck upp trampades och begagnades i generationer av befolkningen.

Det fanns alltså vissa anledningar till att nybyggare bosatte sig här, även om man skulle tycka, att det varit lättare och bättre, om de bosatt sig vid någon sjö med bättre odlingsmöjligheter.

De första nybyggarna, Erik Andersson och Olof Håkansson, erhöill tillstånd år 1801 att upparbeta ett hemman på kronoallmänningen till tre seland med 15 frihetsår. Året därpå inflyttade Abraham Tomasson-Kruskopp, som efter resolution år 1803 fått införsel i hälften av nybygget. Därvid uppstod konflikt om köpeskillingen, vilket resulterade i en process, där Kruskopp drog det kortaste strået. Nybyggaren Håkansson flyttade, och det uppges i 1805 års jordebok, att endast Erik Andersson och Kruskopp fanns kvar i Nybyn som nybyggare.

Av nybyggarna är Abraham Kruskopp den mest omtalade. Han var född i Själevad 1769 och antogs först som båtsman i båtsmansrote nr 128:2 med båtsmansnamnet Näslund år 1788. Året därpå

transporterades han till båtsmansrote nr 101:1 och erhöll då båtsmansnamnet Kruskopp. Hans rätta tillnamn var alltså Tomasson, men han behöll båtsmansnamnet, och det är under namnet Kruskopp han blev känd. Från båtsmanssysslan erhöll han avsked år 1803. Han var gift första gången med Anna Jonsdotter från Flärke, men år 1794, dvs. samma år som hon dog, gifte han om sig med Stina Jonsdotter, f. 1773, från Västerhus. Med henne hade han barnen Johan, f. 1795, först torpare i Gide och sedan på »Katarinatorpet», Abraham, f. 1798, bonde i Mattarbodum, Anna Stina, f. 1803, gift med Per Andersson i Hemling, Ulrika, f. 1805, gift först med bonden Erik Jonsson i Nybyn och sedan med bonden Erik Andersson i Björna, Jakob, f. 1809, torpare i Kärrsjö, och Anders Gustav, f. 1812, bonde och betrodd kommunalman i Gide. Sönerna kallade sig för Abrahamsson.

Anders Gustav Abrahamsson berättade om sin far, att när denne kom till Nybyn, så bodde familjen första vintern i en liten koja, vars ena vägg utgjordes av ett flyttblock (nu borttaget) på översta hemmanet i byn. Odlingar påbörjades omedelbart, bl. a. togs en liten myrodling upp norr om byn efter stigen till Björna fäbodar. Kruskopp var känd för sina stora kroppskrafter och även som björn-jägare.

Abraham Kruskopp köpte på 1820-talet ett hemman i kyrkbyn, där han dog 1832. Hans hustru Stina, av folkhumorn kallad »Kroppa», tycks ha varit ett sjuvärdeles fruntimmer med »gott huvud» och en viss framåtanda. Hon dog 1839. Båda gjorde sig kända som duktiga arbetsmänniskor, bl. a. odlade Kruskopp upp några tunnland jord på Björnaänget, och Kruskopps var bland de få familjer som klarade sig bra genom nödåren på 1830-talet, ty med förutseende hade de lagt av säd under de goda skördeåren. Båda var skrivkunniga, även om Kruskopps stil är något darrig. Om hustrun Stina säger kyrkoherde Sidner, att hon kunde läsa både tryckt och skrivet, och det kunde inte många i socknen vid den tiden. Och ändå var Stina och kyrkoherden ej de bästa vänner! Kruskopps har många ättlingar inom socknen, bl. a. är författaren sjätte led från dessa nybyggare.

Så åter till Nybyn. Först måste det konstateras, att det bött så många familjer i byn under kortare perioder att ett uppräknande av alla skulle bli en hel roman. Författaren har därför stannat vid några familjer som bött i byn efter de första nybyggarna.

Häradsrättens utslag med bifall angående att Erik Andersson, Nybyn, för 406 riksdaler banko vid auktion förvärvat hemmanet nr 2 om 6 $\frac{2}{3}$ seland i Nybyn efter avlidne bonden Eric Jonsson. Säljare var fadern Jon Jonsson i Uttersjö i egenskap av förmyndare samt änkan Ulrika Abrahamsdotter. Köpet skedde år 1828.

Bonden Per Strömberg, f. 1841, d. 1919, och hans hustru Anna Maria Jonsdotter, f. 1840, d. 1919.

Även nybyggaren Erik Andersson tycks ha flyttat från byn rätt snart, ty år 1810 finns Anders Olofsson, f. 1767, d. 1838, och hans hustru Carin Kristoffersdotter, f. 1769, d. 1828, med flera barn på nybygget nr 2. De var från Grytsjö. Efter hustruns frånfalle gifte mannen om sig med Katarina Jonsdotter, f. 1799 i Uddersjö.

De efterträddes av sonen i första äktenskapet Erik Andersson, f. 1805, med familj.

År 1818 förrättades avvittring, varvid Nybyn anges till 20 seland, uppdelade på tre hemman om $6\frac{2}{3}$ seland vardera.

Året därpå inflyttade till hemmanet nr 3 Jon Jonsson, f. 1770, med familj. Denne stannade endast några år, ty på 1820-talet återfinns bonden Anders Nilsson, f. 1795, på samma fastighet, som han delade med bonden Olof Andersson, f. 1796, med familj. Olof Andersson var broder till den förut nämnde Erik Andersson. Anders Nilsson och Olof Andersson hade $3\frac{1}{3}$ seland vardera. Denne Nilsson hade även ett hemman i Uttersjö, ty av ett köpekontrakt från år 1838 framgår, att han sålde skattehemmanet nr 1 i Uttersjö till nybyggaren Johan Petter Nilsson, stamfader till den Johanssonska släkten i Uttersjön.

Bonden Erik Tomasson, f. 1811 i Mo, d. 1879, med familj blev ett nytt inslag i Nybyn. De efterträddes av sonen Erik Erson, f. 1830, med hustrun Stina Persdotter, f. 1823 i Mo. Till detta hemman flyttade sedan bonden Jonas Larsson, f. 1857, d. 1924, med familj. Den siste på detta hemman var sonen Otto Larsson.

En ny släkt kom till Nybyn i mitten på 1800-talet, då Erik Olof Strömbergsson, f. 1805, senare förkortat till Strömberg, med hustrun Brita Stina Grundström, f. 1809, inflyttade från Anundsjö. De hade många barn, bl. a. Per Strömberg, f. 1841, vilken övertog hemmanet. Andra söner var Erik Strömberg i Björna, f. 1829, d. 1906, och Olle Strömberg i Björnberget, f. 1848. En välbekant profil var även Jonas Strömberg i Nybyn, f. 1873, död för ett tiotal år sedan. Han övertog hemmanet efter sin far men kom sedan att byta hemman i Nybyn, varefter han flyttade till kyrkbyn.

Ytterligare en ny familj kom till Nybyn, då Anders Persson, f. 1827, och hans hustru Brita Stina Strömbergsson, f. 1834, som var syster till den förut nämnde Erik Olof Strömbergsson, inflyttade till byn under senare hälften av 1800-talet. De hade många barn, bl. a. sonen Erik Andersson, som övertog hemmanet efter sin far, Per Grundström-Andersson, Björna, Nils Andersson, Björna, Anders Grundström, Björna, samt Kristoffer Grundström, Torsbacken.

De sista bönderna i byn var förutom den förut nämnde Otto Larsson även Mikael Wahlström och Ragnar Jonsson, vilka avflyttade från byn åren 1963-1966, då Mo och Domsjö AB inköpte ägostyckningarna.

Beträffande försäljning av avverkningsrätt och hemman samt återköp av ägostyckningar hänvisas till artikeln om skogsbruket.

Skogsarbete har varit den förhärskande näringsgrenen i byn, men även jordbruk med boskapsskötsel bidrog till försörjningen. Då inte höet från lägdorna räckte till, så fick byborna slå ett flertal utslätter efter Björna lillå. Sommararbetet på byns skogsmarker var utomordentligt bra, och det gula, vitaminrika smöret från Nybyn var en sann läckerhet.

Byn fick landsväg för c:a 40 år sedan, och telefon fanns även i byn. Likaså hade byborna byggt eget kraftverk vid Kvarndammen i Lillån, där det tidigare även fanns två skvaltkvarnar. De första skvaltkvarnarna - tre till antalet - fanns f. ö. i den s. k. Mjölkanbäcken.

Nybyn är nu en öde by. De flesta husen är bortrivna, och åkrarna ligger i lägervall. Där Kruskopp och hans efterföljare med stor möda röjde skog och bröt mark, som gav bärning åt många människor, blir det skog om några decennier. Så är utvecklingen! Endast utsikten är densamma till glädje för alla, som söker sig ditupp sommartid.